

- تحلیلی بر اصول اساسی حاکم بر ضمانتنامه‌های عندالمطالبه در حقوق تجارت بین‌الملل با نگاهی به لایحه تجارت
همایون مافی، مهدی فلاح خاریکی
- تابعیت مضاعف در حقوق ایران و انگلستان
رضا حسین گندم کار، حسام الدین ترکمن، شهرروز دربندی
- شرایط پرداخت نفقه و ضمانت‌های حقوقی و کیفری استتکاف از پرداخت نفقه در فرانسه و ترکیه
آرش کامرانلو، سبحان طیبی
- مسئولیت مدنی دولت در قبال اطلاع دادرسی
ابوالفتح خالقی، فاطمه خدابنده
- تحلیل حقوقی شرط دوره توقف در معاهدات سرمایه‌گذاری خارجی
مجتبی اصغریان، محدثه احمدآبادی، محمدرضا افشاری
- نقش قوه قضاییه در پیوند امنیت قضایی و امنیت اقتصادی
محمود حبیبی تبار، امیر اسماعیلی
- اصل عدم قطع؛ اصلی بنیادین در تحدید حدود مناطق دریایی
محسن بهجتی
- جستاری در توجیحات فایده‌گرایانه معاصر از مجازات؛ از بازدارندگی عام تا پیشگیری عام
محمدمهدی صادقی
- اجرای تعهدات متوفی در حقوق ایران و فرانسه
یونس باقری
- اصالت اختیار زنان در رابطه با زناشوئی و طلاق در حقوق ایران باستان
محمدمهدی داور، سعیده تسلیمی
- بررسی انتقادی صلاحیت اضافی محاکم کیفری اختصاصی در مواجهه با همکاری مجرمانه
سیدمحمد خضری
- شرایط ناعادلانه در مقررات قراردادهای مصرف کننده ۱۹۹۹ میلادی انگلستان
امیرمحمد ماهرخ
- تحلیلی بر جایگاه اجازه نامه مقام معظم رهبری مبنی بر توسعه صلاحیت سازمان قضایی نیروهای مسلح در نظام حقوقی ایران
محمد خورشیدی اطهر
- جستاری در علل ظهور عمل گرایي در سیاست کیفری جرائم اقتصادی
رستم علی اکبری، آرزو چراغی، ارسلان مرادی
- حق خروج از کشور طفل توسط مادر چالشی در رویه قضایی ایران (با تأکید بر دادنامه صادره شعبه یازدهم دادگاه تجدیدنظر استان مازندران)
محمدسعید حسینی، شایسته صالحی، ناهید قاسمی، محسن مهدیزاده
- مسئولیت مدنی تورهای زیارتی در برابر خسارات وارده به زائران
علیرضا شمشیری، پریسا رضوان
- جرائم ارتكابی علیه میراث فرهنگی در حقوق ایران و ایالات متحده آمریکا
وحید کیومرثی، مسعود مصطفی‌پور
- تحلیل فقهی و حقوقی مسئولیت مأموران آتش نشانی در نظام حقوقی ایران و انگلستان
مجید کیانی‌راد
- مسیرهای پر چالش پیش روی آینده حقوق هوش مصنوعی
بهرخ گنجی، محمد غریب شاه
- آثار بیع خیاری در حقوق ایران و فرانسه
اردشیر امجدی گلپایگانی
- تدابیر پیشگیری از فساد مالی در نظام بانکی ایران: آسیب‌شناسی و راهکارهای بهبود در دو حوزه کنشی و واکنشی
سیدبهمن اکبری
- ضرورت های قرارداد در حقوق تجارت الکترونیک ایران
محسن فلاح، خاطره دروگر لیچاهی
- تحلیلی بر سیاست کیفری حبس گرای سخت گیرانه و سهل گیرانه در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح
یاسر شاکری
- حقوق بشر، پراگماتیسم و محدودیت های نظریه اخلاقی: مروری بر حقوق بشر به مثابه سیاست و بتوارگی
سهیل گلچین

The Role of the Judiciary in Linking Judicial Security and Economic Security

نقش قوه قضائیه در پیوند امنیت قضایی و امنیت اقتصادی

Mahmoud Habibi Tabar

Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Saveh Branch, Saveh, Iran (Corresponding Author)

محمود حبیبی تبار
استادیار گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه، ساوه، ایران (نویسنده مسئول)
m.habibitabar@gmail.com

Amir Esmaili

PhD student in Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Saveh Branch, Saveh, Iran

امیر اسماعیلی
دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه، ساوه، ایران
amires357246@gmail.com

Abstract

Today, judicial security and economic security are very important principles that are always used in all legal systems. Accordingly, the judiciary is one of the fundamental institutions in ensuring these principles, so that the handling of lawsuits along with the administration of justice in the country makes citizens feel calm and secure, and due to the transparency of the relationship between citizens and the government, the exercise of individual freedoms is also guaranteed, and even public institutions cannot illegally change the legal positions of individuals in society. Based on the descriptive-analytical method, the present study seeks to answer the question of what is the role of the judiciary in linking judicial security and economic security? The hypothesis and findings confirm that according to Article ۱۴ of the Third Article of the Constitution, ensuring fair judicial security and Article ۲۲ of the Third Article and Article ۴۲ of the aforementioned law, economic security is also foreseen for all members of society. In this regard, if judicial security is created, political security, social security, economic security, moral security, and cultural security will also be created. Economic security includes a resistance economy, the fight against economic corruption, economic transparency, economic management, a distribution and pricing system, combating smuggling, and job security, all of which are part of the roadmap of the judicial system.

Keywords: Judiciary, Judicial Security, Economic Security, Legal Security, Fair Trial.

چکیده

امروزه امنیت قضایی و امنیت اقتصادی از اصول بسیار مهمی است که همواره در همه نظام‌های حقوقی مورد استفاده قرار می‌گیرد. بر این اساس، قوه قضائیه یکی از نهادهای مهم و اساسی در تأمین این اصول به شمار می‌آید، به طوری که رسیدگی به دعاوی همراه با اجرای عدالت در کشور موجب می‌شود شهروندان احساس آرامش و امنیت داشته باشند و به دلیل شفافیت‌سازی رابطه میان شهروندان و حاکمیت، اعمال آزادی‌های فردی نیز تضمین شده و حتی نهادهای عمومی نمی‌توانند موقعیت‌های حقوقی افراد جامعه را به صورت غیرقانونی تغییر دهند. فرضیه و یافته‌ها مؤید این است که مطابق بند چهاردهم اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تأمین امنیت قضایی عادلانه و بند دوازدهم اصل سوم و اصل چهل و سوم قانون فوق‌الذکر نیز امنیت اقتصادی برای همه افراد جامعه پیش‌بینی شده است. در این راستا، اگر امنیت قضایی به وجود آید، امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی، امنیت اخلاقی و امنیت فرهنگی هم به وجود خواهد آمد و امنیت اقتصادی شامل اقتصاد مقاومتی، مبارزه با مفاسد اقتصادی، شفاف‌سازی اقتصادی، مدیریت اقتصادی، نظام توزیع و قیمت‌گذاری، مقابله با قاچاق و امنیت شغلی است که همه این موارد بخشی از نقشه راه دستگاه قضایی است.

واژگان کلیدی: قوه قضائیه، امنیت قضایی، امنیت اقتصادی، امنیت حقوقی، دادرسی عادلانه.

ارجاع:

حبیبی تبار، محمود؛ اسماعیلی، امیر؛ (۱۴۰۳)، نقش قوه قضاییه در پیوند امنیت قضایی و امنیت اقتصادی، تمدن حقوقی، شماره ۲۲.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

امنیت قضایی، بدین معنا است که حیثیت، جان، مال و کلیه امور مادی و معنوی انسان، در حمایت قانون و در صیانت قوه قضاییه قرار گیرد و اصول و رویه‌های دادرسی، به نحو عادلانه، تضمین‌کننده حقوق مادی و معنوی افراد جامعه باشند. از سوی دیگر امنیت اقتصادی نیز به وضعیت و شرایطی اطلاق می‌شود که در آن افراد، خانواده‌ها و جامعه دسترسی کافی و مطمئن به منابع مالی و اقتصادی داشته باشند. بر این اساس، قوه قضاییه نقش کلیدی در پیوند امنیت اقتصادی و امنیت قضایی دارد و می‌تواند به طور مستقیم بر سلامت اقتصادی کشور تأثیر بگذارد و با اجرای قوانین و نظارت بر رعایت آن‌ها، از نقض حقوق فردی و حقوق مالکیت جلوگیری کند. حتی این امر موجب می‌شود که سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی احساس امنیت کنند و از هر گونه تهدید یا فساد احتمالی مصون باشند، به طوری که وجود یک دستگاه قضایی مستقل و کارآمد، اعتماد سرمایه‌گذاران را جلب کرده و محیطی مساعد برای رشد و توسعه اقتصادی ایجاد می‌کند.

این امر همچنین از بروز بحران‌های اقتصادی ناشی از اختلافات تجاری جلوگیری می‌کند و با برخورد قاطع با متخلفان اقتصادی، قوه قضاییه می‌تواند در حفظ شفافیت و کارآمدی اقتصاد ملی هم تأثیرگذار باشد که این امر باعث تقویت اعتماد عمومی به سیستم اقتصادی و جذب سرمایه‌های خارجی می‌شود. در حالی که امنیت قضایی با تأمین اعتماد و اطمینان شهروندان به جامعه راه را برای رشد و توسعه جوامع

هموار می‌کند، فقدان یا ضعف آن نیز دلیلی بر زوال نظام اقتصادی و سیاسی است. همچنین امنیت قوه قضاییه در هر کشوری در گرو عملکرد بسیاری از نهادهای ملی به ویژه دستگاه قضایی آن کشور است و عملکرد صحیح این قوه در سراسر کشور امنیت و آزادی را به همراه دارد.

هر چقدر مراحل رسیدگی قوانین حقوق شهروندی و قوانین کیفری با دقت و صحت بیشتری اجرا شوند تعداد شکایات و پرونده‌ها کمتر خواهد بود و در نتیجه موجب افزایش امنیت قضایی خواهد شد. از سوی دیگر، امنیت اقتصادی نیز زمانی برای جامعه ارزشمند است که علاوه بر رعایت ارزش‌های اخلاقی و معنوی با سالم‌سازی فعالیت‌ها و مقابله با مفسد از یک سو و گسترش عدالت اجتماعی و برخورداری عموم مردم از رفاه نسبی یا توزیع عادلانه ثروت در جامعه از سوی دیگر که از مهم‌ترین دغدغه‌های عصر حاضر در غالب کشورها از جمله ایران است، همراه باشد. بنابراین امنیت قضایی و اقتصادی به‌طور مستقیم به یکدیگر وابسته‌اند و زمانی که مردم و فعالان اقتصادی از عدالت، شفافیت و برخورد مناسب با تخلفات اطمینان داشته باشند، این امر منجر به رشد و توسعه پایدار جامعه می‌شود.

پژوهش حاضر بر اساس روش توصیفی و تحلیلی به دنبال پاسخ این پرسش است که نقش قوه قضاییه در پیوند امنیت قضایی و امنیت اقتصادی چگونه است؟ هدف از پژوهش، این است که بتوان از این مسیر به سمت منظومه فکری کاملی از تأمین امنیت قضایی و اقتصادی توسط قوه قضاییه در حوزه علمی و عملی پیش رفت و به شناخت مؤلفه‌های مرتبط با آن در جامعه پرداخت.

۱- مفهوم امنیت

مقوله امنیت به لحاظ مفهومی، از چند دیدگاه قابل بررسی است: اول آن که امنیت، در واقع یک موضوع روانی است که به افراد جامعه این امکان را می‌دهد که از نظر روحی و روانی از پرخاشگری و خطر دوری کنند. از این نظر، هر عنصری که ممکن است صلح، ثبات فردی و ثبات اجتماعی را مختل کند با امنیت در تعارض است. دوم، امنیت از دیدگاه علوم اجتماعی، حالت یا شرایطی است که مبتنی بر کاهش یا حذف عوامل اجتماعی است که موجب تنش و اختلال در نظام روابط اجتماعی می‌شود. سوم، امنیت یک موضوع حقوقی است، یعنی امنیت یکی از حقوقی است که مردم برای حفظ خود در برابر اقدامات دولت یا سایر افراد و گروه‌های اجتماعی دارند و نظام حقوقی باید این موضوع را تنظیم کند. شهروندان باید از حقوق و مصونیت برخوردار شوند. به طور کلی، امنیت به حالتی گفته می‌شود که در آن شخص از آسیب

دیدن روحی و جسمی در حال و آینده ترسی نداشته باشد.

برای امنیت تعاریف زیر ارائه شده است: واژه امنیت به معنای ایمنی، امنیت، ثبات و آسایش است (عمید، ۱۳۴۲، ۱۵۶). امنیت اعتقادی است که افراد در جامعه در آن زندگی می‌کنند. آن‌ها نباید از حفظ جان، حیثیت، حقوق مادی و حقوق معنوی خود هراس داشته باشند (هاشمی، ۱۳۷۵، ۴۴۱).

امنیت در اصطلاح سیاسی و حقوقی به‌عنوان امنیت شخصی، امنیت قضایی، امنیت اقتصادی، امنیت ملی، امنیت اجتماعی و امنیت بین‌المللی به کار می‌رود. در تعاریف متعددی می‌توان گفت که امنیت گاه به معنای محافظت از چیزی در برابر حمله و سوءاستفاده است و گاه به معنای دستیابی به شرایطی است که شهروندان از تهدیدات بالقوه و بالفعل دولت در امان باشند. به این ترتیب می‌توان گفت امنیت، عبارت است از امکان و موقعیت ایده آل برقراری رابطه متوازن و پرهیز از هر گونه تشویش و خطر بین مردم و جامعه برای رفع نیازهای مردم و تأمین منافع آنان (پورسعید، ۱۳۸۱، ۲۰۰).

۱-۱- امنیت قضایی

امنیت قضایی، مفهومی است که به موجب آن حیثیت افراد، جان، مال و کلیه امور مادی و معنوی شهروندان در حمایت قانون و در صیانت قوه قضاییه قرار خواهند گرفت. البته تأمین امنیت قضائی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون، از وظایف حاکمیتی، یعنی تعهد دولت‌ها و در اصل بر عهده دستگاه عدلیه و قوه قضائیه هر نظام حقوقی است (محدث و همکاران، ۱۳۹۸، ۲۰۷). بر این اساس، احترام و اجرای قانون از اولین الزامات ثبات اجتماعی و ارتقای نظم و امنیت فردی و اجتماعی است. برنامه‌ریزی بلندمدت برای ایجاد و تضمین تغییر و رشد تنها در جامعه‌ای امکان‌پذیر است که در آن قانون، نظم و امنیت، ثبات و امید به آینده و اعتماد به نفس وجود داشته باشد.

بسیاری از اصول در بخش سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به حق عمومی از امنیت قضایی اشاره دارد. بر اساس این اصول، معنای امنیت قضایی این است که مردم یک کشور احساس کنند که به طور غیرمنصفانه و غیرقانونی تحت پیگرد قانونی قرار نمی‌گیرند و تا زمانی که حکمی در این زمینه وجود نداشته باشد، قرار بازداشت بر طبق دلایل بی‌اساس صادر نمی‌شود. برخوردها، بازجویی‌ها، محاکمه‌ها و داوری‌ها کاملاً انسانی خواهد بود و بر اساس قانون، هر فردی حق دارد برای اثبات بی‌گناهی خود وکیل بگیرد. بنابراین، امنیت قضایی زمانی برقرار می‌شود که اصول و رویه دادرسی به طور عادلانه حقوق مادی

و حقوق معنوی افراد جامعه را تضمین کند. در واقع، دادرسی عادلانه یکی از حقوق اساسی بشر است که ضامن کارایی، اثربخشی و سلامت سیستم قضایی کشور است و بدین وسیله امنیت قضایی را با حفظ کامل حقوق قضایی تضمین می‌کند (کلاتریان، ۱۳۸۰، ۳۵).

در واقع، امنیت قضایی زمانی ایجاد می‌شود که شاکی پس از مراجعه به دستگاه قضایی و قضات، اصول دادرسی عادلانه و رویه دادرسی عادلانه را به کار گیرد و از اجرای کلیه حقوق قضایی خود اطمینان حاصل کند و پایمال نشود. تنها از این طریق می‌توان به وضعیت مطلوب عدالت قضایی دست یافت.

۲-۱- امنیت اقتصادی

امنیت اقتصادی از نظر واژگان از دو کلمه امنیت و اقتصاد تشکیل شده است. کلمه امنیت در زبان انگلیسی از کلمه لاتین *secarus* به معنی بدون و *curus* به معنای پریشانی امنیت، امن و سالم، آزادی از اضطراب، آزادی از شک و تردید، آزادی از ترس و خطر گرفته شده است و به Trust آمده است. به طور کلی، امنیت یک بحث کلی در مورد پیگیری رهایی از تهدیدها است. بر این اساس، امنیت اقتصادی به معنای عاری بودن از هر گونه ترس، تردید و بلا تکلیفی و در عین حال تأمین امنیت در انجام تعهدات و مطالبات است. بهره‌مندی از ثمره فعالیت‌های انجام شده در زمینه تولید، توزیع و مصرف ثروت. به عبارت دیگر، امنیت اقتصادی به معنای وضعیت پایدار شرایط و ساختار موجود و افق روشن آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت از خطر در امان باشند و بتوانند ثروت را به بهترین شکل ممکن تولید، توزیع و مصرف کنند. جامعه‌ای را می‌توان از نظر اقتصادی امن دانست که ثبات وجود داشته باشد و خانوارها و شرکت‌ها که مهم‌ترین نهادهای اقتصاد و بازار هستند بتوانند با همین میزان اطلاعات رفتار خود را در فضای رقابتی سالم بهینه کنند (عزیزی، ۱۳۹۸، ۷).

بنابراین، امنیت اقتصادی، یکی از وجوه امنیت است که با پیدایش و گسترش شرکت‌های چندملیتی، افزایش سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش میزان تجارت جهانی و به طور کلی تسریع روند جهانی شدن، اهمیت فراوانی پیدا کرد. از تعاریف مختلف امنیت می‌توان دریافت که امنیت اقتصادی بستری برای عوامل مؤثر بر توسعه اقتصادی و توسعه پایدار است و به وسیله محقق شدن عوامل مؤثر بر توسعه اقتصادی، اقتصاد جامعه رو به پیشرفت و رشد می‌گذارد.

لازم به ذکر است امنیت اقتصادی به‌عنوان مهم‌ترین شاخص توسعه نیافتگی دارای دو بعد است: اول-

امنیت سرمایه‌گذاری چهارچوب نهادی شرایط اجتماعی، سیاسی و حقوقی است که موجب جلب اعتماد پس‌انداز و سرمایه‌گذاران، تضمین امنیت جانی مردم و امنیت حقوقی معاملات می‌شود. اگر امنیت سرمایه‌گذاری در جامعه‌ای مثبت باشد، این چهارچوب نهادی موجب رشد اقتصادی می‌شود. این شاخص‌های کلی عبارتند از: تضمین ثبات سیاسی در پرتو ثبات دولت و عملکرد اقتصادی (ثبات سیاسی و سیاست‌گذاری صحیح اقتصادی)؛ مشارکت عمومی در پرتو آزادی‌های مدنی، قانونی و سیاسی؛ نظام حقوقی سالم در دولت در پرتو قواعد قانون و لغو توسط دولت؛ کاهش قراردادهای منعقد؛ نظام اداری سالم در پرتو کاهش میزان فساد مالی؛ کاهش تنش‌های قومیتی به دلیل کاهش خشونت سیاسی، خطر جنگ و درگیری داخلی و تروریسم سیاسی. دوم - امنیت شغلی و درآمدی یعنی طرد هر گونه فشاری که بیش از مسئولیت افراد جامعه در زمینه اشتغال و کسب درآمد باشد تا جامعه به سطح متوسط رفاه اقتصادی برسد (سیف، ۱۳۸۹، ۱۷).

۲- نقش قوه قضاییه در امنیت قضایی

تأمین امنیت قضایی به نحوی که قوه قضاییه بتواند به وظیفه خود در تأمین امنیت و آرامش معنوی جامعه به درستی عمل کند. زیرا در نبود امنیت قضایی بخش قابل توجهی از امنیت مطلوب جامعه مختل می‌شود. در این راستا، قوانین اسناد بالادستی نیز از این اهمیت غافل نشده‌اند. بند «ب» ماده ۱۲۰ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۶ توسعه قوه قضاییه را مکلف به تأیید گواهی تأمین قضایی می‌کند (عبدالله خانی، ۱۴۰۲، ۵۴).

قوه قضاییه در این دو دهه با چالش‌های زیادی همچون سلامت و استقلال قضا، نارضایتی مردم در برخی امور مرتبط قضایی، عدم استقلال از قضا، متخصص و حرفه‌ای، اطاله دادرسی، تراکم پرونده‌های قضایی، اعمال فشارهای درونی و بیرونی با دخالت در امر قضا، برخورد نامناسب با جرایم سیاسی، عدم اجرای کامل قانون، عدم قاطعیت در اجرای احکام، گزینشی عمل کردن قضاوت با دانه درشت‌ها، وجود فساد در بین بعضی از قضا و کارشناسان، عدم توجه به موضوع پیشگیری از جرم و از بین بردن بسترهای فساد، عدم توجه به حل و فصل عمیق اختلافات مراجعان به دستگاه قضا، تجاوز در ثروت‌های عمومی، عدم رعایت حاکمیت قانون یا اجرای نادرست قانون، عدم اقتدار و استقلال قضایی، عدم مبارزه هدفمند با فساد اقتصادی، بی‌برنامگی برای تأسیس نهادهای قضایی بین‌المللی، وابستگی مالی به قوه مجریه، عدم استقلال

قضات در نحوه رسیدگی به برخی از پرونده‌های مهم روبرو بوده است (امیری و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۲۹). بر این اساس، در سال ۱۳۹۹ سند امنیت قضایی در جمهوری اسلامی ایران برای اولین بار تدوین شد و هدف از امنیت قضایی رسیدن به عدالت قضایی است که اثر آن ایجاد اعتماد شهروندان به قانون و نظام قضایی است تا در چهارچوب آن اشخاص از احساس امنیت در تضمین و احقاق حقوق و آزادی‌های خود برخوردار شوند. بنابراین، مهم‌ترین نقش‌های قوه قضایه در امنیت قضایی عبارتند از: جلوگیری از اطاله دادرسی؛ عدالت کیفری و تضمین حقوق شهروندی؛ اثربخشی و کارایی؛ پاسخگویی دستگاه قضایی.

۲-۱- جلوگیری از اطاله دادرسی

یکی از چالش‌های تأمین امنیت قضایی، اطاله دادرسی است. از جمله آسیب‌ها و معایب سیستم عدالت مدنی و دستگاه قضایی، اطاله دادرسی است. از جمله عناصر کیفیت دادرسی، زمان دادرسی است که در صورت توجه به آن در سیاست‌گذاری‌های راجع به رهیافت‌های بهبود و ارتقای کیفیت دادرسی می‌توان به ذخیره زمانی^۱ دست یافت. کیفیت دادرسی در ادبیات داخلی بیشتر با رویکرد سلبی از قبیل اطاله دادرسی، هم در رویه قضایی و هم در بین دکتین حقوقی، مورد توجه قرار گرفته است (افشارنیا و مبین، ۱۳۸۹، ۸۰). از جمله ابزارهای کنترل زمان دادرسی را می‌توان رویکرد تقنینی، قضایی و قراردادی ذکر نمود. بنابراین، تسریع معقول در فرآیند دادرسی^۲ در معیت استانداردهای کیفی دادرسی^۳ لازمه اصل عقلانیت حداکثری در دادرسی است، به طوری که عدم توجه به آن موجب پیدایش معضل اطاله دادرستی و آثار زیانبار و غیرقابل جبران بسیاری از جمله از بین بردن جنبه بازدارندگی مجازات‌ها در بلندمدت، سلب اعتماد عمومی به دستگاه قضا و ورود زیان‌های مالی به افراد به ویژه در جوامع دارای اقتصاد توری خواهد بود (اسدی نژاد طاهر گورابی و نیک کار، ۱۴۰۲، ۱۹۷).

۲-۲- عدالت کیفری

عدالت کیفری مجموعه اصول، قواعد، رویه‌های پلیسی، قضایی و نهادهایی است که به یاری یکدیگر، در جهت مبارزه با جرم اقدام می‌کنند. برقراری عدالت در میان شهروندان و استواری امنیت قضایی و اقتصادی،

۱- صرفه جویی در زمان.

۲- استانداردهای دادرسی.

۳- دقت حداکثری.

از اهداف بنیادین برای حقوق کیفری است. بر این اساس، اثر استقرار کیفیت دادرسی نیز تأمین عدالت، احساس امنیت قضایی و اقتصادی، تحقق حقوق شهروندی و دموکراسی، بازدهی حداکثری فرآیند دادرسی و جلب اعتماد عموم مردم به قوه قضاییه است. بنابراین، امنیت قضایی و به تبع آن عدالت کیفری ضامن و نگهبان حقوق و آزادی‌های فردی و امنیت جانی و مالی افراد است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۱، ۵۲).

اگر چه قانونگذاری کیفری اساساً در قوه مقننه انجام می‌شود، اما کلید آن در قوه قضاییه زده می‌شود. مطابق با بند دوم اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهیه لوایح متناسب، از وظایف ریاست قوه قضاییه است. لذا به حق می‌توان گفت رئیس قوه قضاییه و به طور کلی، قوه قضاییه معمار قانونگذاری در حوزه عدالت کیفری می‌باشد. حال اگر این لوایح با کیفیت باشند، آثار مثبت آن متوجه شهروندان خواهد شد. یعنی تهیه لوایح کیفی، منجر به تصویب قوانین باکیفیت می‌شود.

این همان چیزی است که امروزه به اصل کیفی بودن قوانین کیفری شهرت یافته است، به طوری که کیفیت عدالت کیفری مشتمل بر کیفیت تعقیب، تحقیقات و محاکمه، منوط است به کیفیت نهادها و کنشگرانی که در خدمت عدالت کیفری هستند. این نهادها در کشور ما عبارتند از: ضابطین، دادسراها، دادگاه‌ها، نهادهای اجراکننده مجازات مثل زندان‌ها و نهادهای مرحله پساکیفری، که مرحله پس از مجازات را مدیریت می‌کنند. نوع و کیفیت تعامل میان این نهادها و نیز کنشگران عدالت کیفری بر کیفیت کار و عملکرد نظام عدالت کیفری در تأمین امنیت جانی، مالی و امنیت حقوقی و قضایی افراد و جامعه تأثیر می‌گذارد.

۳-۲- اثر بخشی و کارایی

قوه قضاییه به عنوان یک نهاد باید در قبال مدیریت و سازمان‌دهی خود پاسخگوی جامعه باشد. این قوه باید انجام دادرسی را به شیوه‌ای منصفانه، عادلانه و قانونی و در عین حال کارآمد، مؤثر، پربار، باتجربه و با مهارت بالا سازمان‌دهی کند. البته شرط استقلال قضایی این است که قضات نمی‌توانند مانند کارمندان دولت در مقابل وزارت مربوطه پاسخگو باشند. از سوی دیگر، به دلیل وجود بروکراسی و کیفیت نظام اداری و قضایی به ویژه در حوزه اطلاع دادرسی، اثرپذیری از فشارهای سیاسی، مسئله استقلال یا عدم استقلال قضایی، فقدان نگرش راهبردی، وجود محدودیت در اعمال قوانین و مقررات، ارائه ضعیف خدمات عمومی، ضعف در تأمین خواسته‌ها و انتظارات عمومی در رسیدگی به پرونده‌های قضایی، عدم اقناع عمومی در نتایج حاصل از رسیدگی‌های قضایی به ویژه در امر مبارزه با فساد و برخورد با مجرمان و

دانه درشت‌ها، می‌توان عملکرد قوه قضائیه را از نظر اثربخشی و کارایی مورد انتقاد قرار داد (امیری و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۳۰).

۲-۴- پاسخگویی دستگاه قضایی

امروزه پاسخگویی یکی از موارد ضروری برای برخورداری مقامات و نهادهای دولتی از قدرت کلی نظام دموکراتیک تلقی می‌شود. همان‌طور که سایر مراجع و نهادهای عمومی که خدمات اجتماعی ارائه می‌دهند در قبال عملکرد خود پاسخگو هستند، قوه قضائیه نیز باید به شیوه‌های مناسب پاسخگویی عملکرد آن‌ها باشد. با توجه به اهمیت و حساسیت استقلال قضایی، مقامات فوق‌الذکر^۴ طبیعتاً نمی‌توانند مانند سایر مسئولان و مسئولان نهادهای عمومی پاسخگویی اعمال خود باشند. بنابراین، الزام به پاسخگویی به دستگاه قضایی به‌عنوان یک سازمان در رابطه با عملکرد آن نباید زمینه ساز تسلط یکی از قوا یا دستگاه‌های دولتی بر این دستگاه باشد زیرا این امر منجر به نقض استقلال دستگاه قضایی می‌شود.

بنابراین، همگام با تأکید بر تقویت راهکارهای تأمین استقلال قضات و افزایش درخواست‌ها برای کسب استقلال نهادی دستگاه قضایی از قوه مجریه، بر ضرورت و اهمیت پاسخگویی قضایی^۵ در انجام وظایف محوله و مدیریت امور قضایی تأکید شده است. پاسخگویی قوه قضائیه به‌عنوان یک نهاد ناظر بر نهاد حاکمیتی آن قوه بوده و به عملکرد مدیران آن قوه در اداره آن و اجرای قوانین و مقررات مربوطه مربوط می‌شود. علاوه بر این، رئیس قوه قضائیه به‌عنوان یک رهبر مسئولیت عملکرد خود در مدیریت بالای دستگاه قضایی را بر عهده دارد (یاوری و تنگستانی، ۱۳۹۵، ۱۵۱).

۳- عملکرد قوه قضائیه در امنیت قضایی

از مهم‌ترین الزامات تحقق امنیت قضایی در یک جامعه، وجود دستگاه و تشکیلات قضایی مستقل، مقتدر و مجهز است، تا بتواند از عهده وظایف سنگین تأمین نظم و عدالت در جامعه بر آید. در تبیین امنیت قضایی باید به نقش محوری دستگاه قضایی توجه نمود که با رعایت کلیه آداب و رویه‌های عادلانه قضاوت و حفظ حقوق مردم در همه مراحل قضا، نسبت به انجام این وظیفه اساسی خویش اقدام نماید و به این وسیله در تأمین ثبات و توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه مؤثر باشد. بنابراین،

۴- قضات و مسئولان و مدیران نهادهای قضایی.

۵- اعم از قضات و نهاد قضایی.

امنیت قضایی زمانی حاصل خواهد شد که قواعد، احکام، سازمان‌ها و فعالان موجود در بخش قضایی کشور، به طور صحیح، اصولی و بر مبنای قانون، تکالیف و وظایف محوله خویش را انجام دهند. در واقع، از این دیدگاه، امنیت قضایی صرف نظر از نژاد، مذهب، ملیت، رنگ، جنسیت و... حقی مسلم برای بشر است. به هر میزان که قوه قضاییه از معیارهای نظام قضایی عادلانه دور باشد، به همان میزان جامعه از امنیت قضایی نیز محروم خواهد شد (زارعی، ۱۳۸۷، ۴۳).

۳-۱- استقلال قضایی

یکی از راه‌های مهم برای تضمین دادرسی عادلانه و برتری قانون، استقلال قوه قضائیه است. به این معنا که قاضی عاری از هر گونه نفوذ و دخالت نیروهای سیاسی و حقوقدانان است. به عبارت دیگر، معنای استقلال قضایی این است که قضات در صدور احکام فقط بر اساس قانون و وجدان قضاوت کنند و به دستورات، نظرات و خواسته‌های دیگران توجهی نکنند. بر این اساس، تضمین استقلال قضایی از یک سو مستلزم تضمین استقلال ساختار قضایی و از سوی دیگر ایجاد سازوکارهایی برای تضمین استقلال فردی قضات است. در خصوص استقلال قوه قضائیه، نظام حقوقی ایران ضمانت‌های محکمی ارائه داده و راه را بر هر گونه نفوذ بر قوه مقننه و قوه مجریه بسته است. اما برداشت نادرست از اصل تفکیک قوا، عدم حمایت قضایی و وضعیت استقلال درون سازمانی از چالش‌های نظام حقوقی در ایران است (امیری و ویژه، ۱۳۹۳، ۲۳).

۳-۲- بی‌طرفی قضایی

حفظ اصل بی‌طرفی و پرهیز از هر گونه رفتار مغرضانه یکی از اهداف دادرسی عادلانه است. قاضی باید از جانبداری پرهیز کند و مذهب، نژاد، ملیت، سیاست و موارد مشابه را در حکم وارد نکند. از سوی دیگر، شاکیان و وکلای آن‌ها حسب مورد حق یا تکلیف دارند که از حقوق خود یا موکلان خود دفاع کنند و بیان کنند که حقوق دادرسی حقوقی است که در جریان دادرسی کیفری به شاکی تعلق می‌گیرد. بیان می‌شود که این حق می‌تواند مختص متهم باشد مانند حق آخرین دفاع یا حق اطلاع از اتهام یا آن‌ها. ممکن است مختص شاکی باشد. مانند حق اقامه دعوی یا حق بی‌طرفی که بین طرفین دعوی مشترک است، یعنی شاکیان و هر فردی که در پرونده تصمیم گیرنده است حق رسیدگی بی‌طرفانه دارد.

۳-۳- حفظ حقوق متهم

حفظ منافع متهم و حفظ مصالح جامعه یکی از مهم‌ترین اهداف آیین دادرسی مجرمان است تا مجرم از دستان عدالت در امان بماند و فرد بی‌گناه باشد مجازات نمی‌شود. بر این اساس، حداقل از نظر زمانی اولویت با حفظ حقوق متهم است به طوری که دادرسی کیفری همواره تهدیدی برای حقوق متهم است در حالی که ممکن است حقوق جامعه یا حاکم بدن در اثر جنایت تحریف شده باشد. نمونه بارز تلاش برای حفظ حقوق متهم را می‌توان در سیستم دادرسی دید که حقوق و مصالح جامعه را فدای حقوق متهم می‌کند. بنابراین نقض بی‌طرفی متهم را باید معلول و نتیجه اصل کیفری دانست.

۳-۴- تأمین حقوق بزه دیده

بدون شک حمایت از قربانیان یک ضرورت غیرقابل انکار در دادرسی کیفری است. قانونگذار ایران نیز در قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ واژه «بزه دیده» را تعریف کرده و حقوقی مانند حق شناخت و احترام بزه دیده، حق اطلاع‌رسانی به بزه دیده، حق دادرسی سریع و آسان را مطرح کرده است. تضمین امنیت قربانی، حق محرمانه بودن تحقیقات، جبران خسارت قربانیان، حق برخورداری از وکیل، کمک حقوقی و ارائه نمایندگی ویژه برای قربانیان، حقوق برابر قربانی و متهم، برابری سلاح‌ها، حق دریافت حمایت پزشکی و روانی، حق قربانی در مرحله تجدیدنظر، با در نظر گرفتن اصول اخلاقی بیشتر به سمت نظام حقوق اخلاقی چرخیده است (کرباس‌فروش و اسدی، ۱۴۰۰، ۸۹). البته، به نظر می‌رسد که کاستی‌های قانونی و حقوقی بیشترین آسیب را در امر حمایت و حقوق بزه دیدگان در حقوق ایران وارد می‌کند. زیرا این قوانین بیشتر بر جنبه صوری حمایت از حقوق قربانیان و نظام قضایی آن‌ها تکیه دارند تا جنبه ماهوی (رحمتی، ۱۴۰۲، ۱۷۰).

۴- چالش‌های قوه قضاییه در امنیت اقتصادی

برای تضمین امنیت اقتصادی در جامعه، چالش‌هایی در قوه قضاییه وجود دارد که تعدادی از آن به ساختار شکلی و سازمانی قوه قضاییه باز می‌گردد و تعدادی دیگر، عملکرد قضایی در قبال جرایم اقتصادی است. بر این اساس، ضابطه‌های شکلی و ماهوی در خصوص مشکلات درون سازمانی قوه قضاییه انتخاب شده است که ضابطه شکلی ناظر بر ساختار تشکیلاتی و مدیریتی پیشگیری از جرایم اقتصادی است و ضابطه ماهوی، ناظر بر رسیدگی قضایی به جرایم اقتصادی است. به‌عنوان مثال، بحران

اقتصادی ضربات جبران‌ناپذیری را به اقشار مختلف جامعه وارد می‌کند و باعث ایجاد تنش‌های گوناگون در جامعه می‌شود. از سوی دیگر، نقش نهادهایی مانند قوه قضاییه برای پیشگیری از این مشکلات ارائه می‌شود. زیرا این نهاد منبع اصلی مبارزه با مفاسد اقتصادی و غیراقتصادی است. یکی از راه‌های مقابله با این فساد، نظارت منظم بر نهادهایی است که در زمینه فساد فعالیت می‌کنند تا احساس امنیت مجرمان را مختل کنند (حریری و همکاران، ۱۴۰۱، ۷۷).

به طور کلی، برخی از مهم‌ترین چالش‌های قوه قضاییه در امنیت اقتصادی عبارتند از: ازدیاد پرونده‌های اقتصادی، تعدد صلاحیت مراجع قضایی رسیدگی‌کننده به جرایم اقتصادی، سرعت پایین در امر رسیدگی به جرایم اقتصادی، مؤثر نبودن تدابیر کیفری در خصوص جرایم اقتصادی و عدم همکاری سایر نهادهای مسئول در جرایم اقتصادی.

۱-۴- ازدیاد پرونده‌های اقتصادی

با افزایش جرایم اقتصادی و تشکیل پرونده در دادگستری، دو موضوع مورد توجه است. نخست، آن که اقدامات و تدابیر کیفری و تدابیر غیرکیفری، پاسخ مناسب به شرایط کنونی نداده‌اند. دوم، آن که با توجه به ازدیاد پرونده، نمی‌توان کیفیت رسیدگی در پرونده‌ها را تأیید نمود. از طرفی با ازدیاد پرونده، توجه به پیشگیری وضعی امری دشوار تلقی می‌شود. در خصوص پیشگیری وضعی و ازدیاد پرونده‌ها اساساً قوه قضاییه در مرحله بعد از وقوع جرم وارد قضایا می‌شود و پیش از آن عموماً ورود به عرصه‌ای صورت نمی‌گیرد. از طرفی، زمانی که پرونده اقتصادی تشکیل می‌شود، دیگر محل بحث پیشگیری وضعی وجود ندارد. بنابراین، جرایم اقتصادی به پیشگیری وضعی نیاز دارند و پیشگیری وضعی به مجموعه آگاه، دارای وقت مقتضی، کارشناس برای رسیدگی پیش و بعد از اقدامات و... نیازمند است. قوه قضاییه با شرایط فعلی، زمان کافی برای توجه به پیشگیری وضعی در سطح کلان و خرد ندارد (خسروی، ۱۳۹۵، ۱۶).

به نظر می‌رسد به دلیل ازدیاد حجم پرونده در برابر تعداد قاضی، عملاً قضات دادگستری با دقت و تبحر به پرونده‌ها از جمله پرونده‌های مربوط به جرایم اقتصادی رسیدگی نمی‌کنند و همین باعث چالشی در قوه قضاییه می‌شود که باید برای حل آن چاره‌ای اندیشیده شود. البته در این جا بحث افزایش پرونده‌های مفاسد اقتصادی مطرح می‌شود که ضمن ایجاد فشار و حاشیه‌های فراوان به دستگاه قضایی، زمان و انرژی بالایی از توان این نهاد را به خود مشغول ساخته است. اساساً رویکرد قضات، معطوف به حل پرونده‌ها است و به مسئله پیشگیری از جرم توجهی ندارند.

۲-۴- تعدد صلاحیت مراجع قضایی رسیدگی کننده به جرایم اقتصادی

رسیدگی به جرایم اقتصادی در مراجع مختلفی صورت می‌گیرد، اگر مراجع غیرقضایی را کنار بگذاریم، جرایم اقتصادی شامل پرونده‌های همه دادگاه‌های کیفری می‌شود. این امر نشان‌دهنده نبود هدف مشخص در تعقیب جرایم اقتصادی و نتیجه همگرایی و آشفتگی سیاست جنایی برای قضاوت در این جرایم است. مهم‌ترین چالش در مراجع قضایی که صلاحیت رسیدگی به جرایم اقتصادی را دارند، بدین شرح است که به‌عنوان مثال، دادگاه انقلاب با داشتن صلاحیت‌های متعدد از جمله امور امنیتی، مواد مخدر، قاچاق کالا و ارز و... است که در آن دعاوی مربوط به اصل چهل نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران^۶ نیز رسیدگی می‌شود. حال اگر مسئله جرایم اقتصادی، به طور کل در دادگاه اختصاصی رسیدگی می‌شد، کشف و مجازات جرم، به مراتب تخصصی‌تر حاصل می‌گشت. اگر چه که این امر به پیشگیری وضعی ارتباط نداشته و بیشتر در پیشگیری اجتماعی تأثیرگذار خواهد بود.

۳-۴- سرعت پایین در امر رسیدگی به جرایم اقتصادی

سرعت پایین در رسیدگی به پرونده‌های جرایم اقتصادی بر پیشگیری وضعی از آن در این است که قوه قضائیه برای اجرای سیاست‌های پیشگیرانه با مشکل روبرو می‌شود. چالش اصلی قوه قضائیه آن است که به دلیل کند بودن روند رسیدگی، قاضی و کارمندی که باید به وظایف دیگری مانند رسیدگی به سایر پرونده‌ها و تدابیر پیشگیرانه از تکرار بزه دیدگی و تکرار وقوع جرم تمرکز نمایند، درگیر حل پرونده و انجام امور مکاتباتی مانند استعلام از مراجع مختلف هستند. نظام قضایی که باید به بحران پیشگیری از جرایم اقتصادی پردازد، بیشتر درگیر روند فرسایشی رسیدگی است و در برخی از امور مانند بررسی نظام مالی و استعلام از ارگان‌های مختلف، همچنان وقت خود را اتلاف می‌کند.

برخی از حقوقدانان بر این عقیده‌اند که مدیران سطح کلان و سطح خرد در قوه قضائیه، به دلیل کاهش سرعت در انجام وظایف اولیه خود، از انجام سایر امور غافل شده و روند رسیدگی پرونده‌های اقتصادی، به مسئله پیشگیری از آن‌ها نیز تأثیر گذاشته است. همچنین، در خصوص پرونده‌های اقتصادی رویکرد یکسانی در قوه قضائیه وجود ندارد. برخی از پرونده‌ها که ارقام آن‌ها زیاد و در سطح کلان است، محاکمه علنی نموده و در رسیدگی به دلایل سیاسی و امنیتی تسریع به خرج داده می‌شود. در

۶- که جرایم اقتصادی محسوب می‌شوند.

مقابل، برخی از پرونده‌های اقتصادی نیز در پیچ و خم ارجاع به کارشناس و... است و دلیلی بر تسریع آن توسط قاضی رسیدگی کننده دیده نمی‌شود. آنچه در نگاه کلی می‌توان به آن اشاره نمود، این است که به دلیل تعدد شاکی، کشف نشدن علت وقوع جرم، فرار متهم اصلی و... باعث می‌شود در امر رسیدگی کندی حاصل شود (خسروی، ۱۳۹۵، ۲۲).

۴-۴- مؤثر نبودن تدابیر کیفری در خصوص جرایم اقتصادی

تعیین تدابیر کیفری متناسب به جرایم اقتصادی در حیطه وظایف مراجع قانونگذاری یا همان سیستم تقنینی کشور است که اگر به درستی و شفاف صورت نگیرد، موجب سردرگمی قضات رسیدگی کننده به پرونده‌ها، طولانی شدن رسیدگی به پرونده‌ها و در نهایت بی‌عدالتی می‌شود. بدیهی است که اقدامات کیفری صرف، نتوانسته است به خوبی از میزان این جرایم بکاهد. علت آن هم حسابگر بودن مجرم است. مجرم اقتصادی با حساب سود و زیان خود، نهایت اقدام خود را بررسی نموده و به تعبیری با خود خواهد اندیشید که اگر نهایتاً به پنج سال حبس محکوم شود، خواهد توانست تمام عمر را از منافع کسب شده از ارتکاب جرم به خوبی بگذراند. همین امر است که توجه به تدابیر کیفری تنها را نمی‌توان تأیید کرد و لزوم همراه شدن این تدابیر با تدابیر غیرکیفری را ضروری می‌سازد.

۴-۵- عدم همکاری سایر نهادهای مسئول در جرایم اقتصادی

عدم همکاری نهادهایی از قوه مجریه مانند نظام بانکی و یا عدم همکاری خود دولت از عمده مشکلات قوه قضاییه است. به عنوان مثال، عدم معرفی بزهدار توسط قوه مجریه و یا اهمال در نظارت در مجموعه تحت امر، باعث می‌شود تا نتوان میان قوه قضاییه و سایر نهادها همکاری مشاهده کرد. در خصوص جرایم اقتصادی، یک مسئله ضروری است و آن ایجاد پایگاه اطلاعاتی واحد و امکان استعلام سریع، جامع و آنلاین است. از طرفی، باید نهادهایی مانند وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، امور اقتصادی و دارایی، صنعت، معدن و تجارت، کار، رفاه و تأمین اجتماعی، سازمان صدا و سیما و نیروی انتظامی در امر پیشگیری دخالت و شرکت نمایند. یکی از مهم‌ترین سازمان‌هایی که در امر پیشگیری از جرایم اقتصادی، ضروری است تا دخالت نماید، نظام بانکی است. به دلیل نقش مؤثر نظام بانکی در جرایم اقتصادی، ضروری است تا نظام بانکی در امر پیشگیری از جرایم اقتصادی، همگام با قوه قضاییه عمل کند.

۵- راهکارهای قوه قضائیه در مبارزه با جرایم و مفاسد اقتصادی

مفاسد اقتصادی در سطح کلان و هدر رفتن اموال بیت المال به نفع افراد و اشخاص علاوه بر ضربه زدن به اقتصاد و سلامت اقتصادی کشور، در ساحت سیاسی و اجتماعی نیز باعث از بین رفتن یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های اجتماعی، یعنی اعتماد مردم به حکومت خواهد شد. در طول حیات جمهوری اسلامی ایران با وجود اتخاذ تدابیری مناسب در پیش‌بینی و تأسیس نهادهایی در جلوگیری از این مفاسد و تنبیه و مجازات سنگین برای مجرمین، همچنان راه‌های این مفاسد به طور کامل بسته نشده است و هنوز هم شاهد رخ دادن برخی تخلفات مالی هستیم. مطابق با اصل یکصد و پنجاه و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قوه قضائیه بایستی وظایف خود را در دو بخش پیشگیری و مجازات مجرمین به طور همزمان و به موازات هم انجام دهد.

به نظر می‌رسد، تأسیس سازمان مبارزه با مفاسد اقتصادی که سازمانی مستقل برای مبارزه با مفاسد و مجازات مفسدین اقتصادی است می‌تواند گام بلندی در اهداف جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با مفاسد اقتصادی به حساب آید. همچنین بازسازی ساختارهای قضایی و اداری قوه قضائیه و کارکنان قضایی و اداری، بهبود، تقویت و جذب قضات شجاع و مستقل از دیگر اقدامات اساسی است که منجر به رفع فساد به طور عام و مفاسد اقتصادی به طور خاص می‌شود. اکنون اصلاح و تقویت ساختار دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان قوه قضائیه در مبارزه با مفاسد اقتصادی ضروری به نظر می‌رسد. تشکیل دادگاه‌های ویژه برای مبارزه با مفاسد اقتصادی و تقویت حیثیت مادی و حیثیت معنوی قضات و کارکنان دستگاه قضایی به منظور برخورداری دستگاه قضایی از توانایی و مهارت بیشتر در مبارزه با این مفاسد از دیگر راهکارهای عملی است (قهرمانی و سایانی، ۱۳۹۸، ۱۸۷).

نتیجه

پژوهش حاضر به بررسی نقش قوه قضائیه در پیوند امنیت قضایی و امنیت اقتصادی پرداخته است. تأمین امنیت قضایی و اقتصادی به دلیل احساس آرامش و عدالتی که در جامعه ایجاد می‌کند می‌تواند باعث استحکام روابط میان جامعه و قوای حاکم باشد. در این راستا، قوه قضائیه مهم‌ترین رکن تأمین امنیت اجتماعی است. در اصول مختلفی از قانون اساسی جمهوری اسلامی، شاخص‌های متنوعی از امنیت قضایی و امنیت اقتصادی مورد اشاره قرار گرفته که حاکی از ظرفیت بسیار بالای این قانون در بحث امنیت قضایی

و امنیت اقتصادی است. با این حال، هنوز برخی از این موارد فرصت پیاده‌سازی نیافته و لازم است با توجه به تحولات پیش رو برای پیاده‌سازی آن‌ها برنامه‌ریزی لازم انجام گیرد.

لازمه ایجاد بستر مناسب و ضروری بر پایه تحقق امنیت قضایی، تأمین و احیای حقوق عامه، تهیه و وضع قوانینی است که متناسب با نیاز جامعه باشد، مانند اصلاح قانون برای حمایت از آزادی قانونی و حمایت از حقوق شهروندان که امکان تحقق عدالت را فراهم می‌کند، اما مهم‌ترین چیز وضع قوانین است. در این فرآیند، نقش قوه قضاییه در طرح لایحه توسط قوه قضاییه باید به گونه‌ای باشد که با بازنگری در قوانین قدیمی، از افزایش مشکلاتی که تاکنون قدرت قضات را کاهش داده است، جلوگیری شود. همچنین قوه قضاییه در راستای تأمین امنیت اقتصادی می‌تواند نقش به‌سزایی در پیشگیری از جرایم اقتصادی داشته باشد. این قوه تا به حال برای پیشگیری از جرایم اقتصادی و مبارزه با مفسدین اقتصادی کارهایی مانند توجه و برخورد با مجرمین اقتصادی، صدور آراء اعدام برای اخلاگران در نظام اقتصادی و... را انجام داده است، لیکن این اقدامات هیچ‌گاه جنبه پیشگیرانه نداشته و اساساً قوه قضاییه را باید از وظیفه پیشگیرانه خود دور دانست. همچنین ضعف نهادهای آموزشی و مشارکت کم جامعه مدنی، از مهم‌ترین چالش‌های قوه قضاییه در پیشگیری اجتماعی از جرایم اقتصادی است.

پیشنهاد

برای تضمین امنیت اقتصادی، سیاست کیفری قضایی ایران در قبال جرایم اقتصادی تبیین شود و سپس راهکارهای پیشگیری از این جرایم مورد توجه قرار گیرد. موانع و مشکلاتی که سبب تهدید امنیت قضایی در محاکم می‌گردند، شناسایی و جهت رفع آن‌ها تدابیر لازم اندیشیده شود. قضات با رفتار منصفانه و عادلانه، احساس امنیت قضایی را در اذهان مراجعان ارتقاء دهند. اصلاح ساختار قوه قضاییه در جهت ارتقاء کارایی، تنقیح و شفاف‌سازی قوانین، ایجاد سازوکارهای لازم جهت پاسخگویی دستگاه قضایی.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- اسدی نژاد طاهر گورابی، سیدمحمد و نیک کار، جمال، ۱۴۰۲، تأملی در اطاله دادرسی؛ پیامدها، علل و راهکارها، **دوفصلنامه پژوهشنامه حقوق کیفری**، شماره ۲۸.
- افشارنیا، طیب و مبین، حجت، ۱۳۸۹، **اطاله دادرسی و توسعه قضایی**، چاپ اول، تهران، انتشارات خرسندی.
- امیری، عباس؛ روحی دهبنه، مجید؛ خداوردی، حسن؛ سوادکوهی فر، سام، ۱۴۰۳، قوه قضاییه و کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۹۷: چالش‌ها و راهکارها، **فصلنامه مجلس و راهبرد**، شماره ۵، ۱۱۷.
- امیری، محسن و ویژه، محمدرضا، ۱۳۹۳، اصول بنیادین ناظر بر تضمین استقلال قضایی در نظام حقوقی ایران با نگاهی به حقوق فرانسه، **فصلنامه پژوهش‌های حقوق تطبیقی**، شماره ۳.
- پورسعید، فرزاد، ۱۳۸۱، امنیت مدنی، **فصلنامه مجلس و راهبرد**، شماره ۲۶.
- حریری، آریتا؛ ملائی کندلوس، فخراله؛ ذکایان، پرویز، ۱۴۰۱، بررسی راهکارهای بهبود نقش نظارتی قوه قضاییه در مقابله با اخلال‌گری در نظام اقتصادی، **فصلنامه اقتصاد و بانکداری اسلامی**، شماره ۳۸.
- خسروی، الهام، ۱۳۹۵، شناسایی چالش‌های موجود در قوه قضاییه برای پیشگیری از جرایم اقتصادی، **پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی**، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- رحمتی، حبیب‌الله، ۱۴۰۲، مقایسه حمایت از بزه‌دیده در حقوق ایران و اسناد بین‌المللی، **فصلنامه پژوهش ملل**، شماره ۸۹.
- زارعی، محمدحسین، ۱۳۸۷، امنیت قضایی به مثابه حق، **فصلنامه مجلس و پژوهش**، شماره ۵۶.
- سیف، الله مراد، ۱۳۸۹، مفهوم‌شناسی امنیت اقتصادی، **فصلنامه آفاق امنیت**، شماره ۹.
- عبدالله خانی، زینب، ۱۴۰۲، تأمین امنیت قضایی؛ راهبردها و تهدیدها، **فصلنامه مطالعات راهبردی**، شماره ۴.
- عزیززی، محسن، ۱۳۹۸، امنیت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی: نقش مرزبان اقتصادی)، **فصلنامه بحران پژوهی جهان اسلام**، شماره ۱۵.

- عمید، حسن، ۱۳۴۲، **فرهنگ فارسی**، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- قهرمانی، مجتبی و سایبانی، علیرضا، ۱۳۹۸، بررسی تطبیقی دادگاه‌های ویژه مبارزه با مفاسد اقتصادی ایران با تأکید بر اصل حتمیت اجرای مجازات‌ها، **فصلنامه پژوهش حقوق کیفری**، شماره ۲۷.
- کرباس فروش، قاسم و اسدی، حبیب، ۱۴۰۰، حقوق بزه‌دیده از منظر فقه و آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، **فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای فقه**، شماره ۴.
- کلاتریان، سپیده، ۱۳۸۰، حق بر دادرسی عادلانه، **مجله وکالت**، شماره ۶.
- محدث، محسن؛ کوشا، جعفر؛ میلانی، علیرضا؛ متین راسخ، مجید، ۱۳۹۸، امنیت قضایی در مرحله پیش از دادرسی در رویه قضایی و حقوق کیفری ایران، **فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی**، شماره ۸۷.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، ۱۳۹۱، درآمدی بر پژوهش در نظام عدالت کیفری: فرصت‌ها و چالش‌ها، **فصلنامه قضاوت**، شماره ۷۷.
- هاشمی، سیدمحمد، ۱۳۷۵، **حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران**، جلد دوم، قم، انتشارات مجتمع آموزش عالی قم.
- یآوری، اسدالله و تنگستانی، محمدقاسم، ۱۳۹۵، نظام پاسخگویی قوه قضاییه و نسبت آن با استقلال این قوه، **مجله حقوقی دادگستری**، شماره ۹۵.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.22- Winter 2025

Analysis of Fundamental Principles Governing Demand Guarantees in International Trade Law with a Look at New Trade Bill

Homayoun Mafi, Mehdi Fallah Khariki

Dual Nationality in Iran and England

Reza Hossein Gandomkar, Hesamodin Torkaman, Shahrooz Darbandi

The Conditions for the Payment of Alimony and the Legal and Criminal Guarantees for Non-Payment of Alimony in France and Turkey

Arash Kamranlou, Sobhan Tayebi

Government Civil Liability due to the Delay of Proceedings

Abolfath Khaleghi, Fatemeh Khodabandeh

Legal Analysis of the Cooling Off Period Clause in Foreign Investment Treaties

Mojtaba Asgharian, Mohadeseh Ahmadabadi, Mohammadreza Afshari

The Role of the Judiciary in Linking Judicial Security and Economic Security

Mahmoud Habibi Tabar, Amir Esmaeili

The Principle of Non-Cut Off; The Fundamental Principle in the Delimitation of Maritime Zones

Mohsen Behjati

An Essay on Contemporary Utilitarianism Justifications of Punishment; from General Deterrence to General Prevention

Mohammad Mehdi Sadeghi

Enforcement of the Deceased's Obligations in Iranian and French Law

Younes Bagheri

Women's Free Will Regarding Marriage and Divorce in Ancient Iranian Law

Mohamad Mahdi Davar, Saeideh Taslimi

A Critical Examination of the Additional Jurisdiction of Special Criminal Courts in the Face of Criminal Cooperation

Sayyed Mohammad Khezry

Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999 in England

Amir Mohammad Mahrokh

An Analysis of the Position of the Permission of the Leadership Regarding the Development of the Jurisdiction of the

Judicial Organization of the Armed Forces in Iran's Legal System

Mohammad Khorshidi Athar

Causes of the Emergence of Pragmatism in the Criminal Policy of Economic Crimes

Rostam Aliakbari, Arezo Cheraghi, Arsalan Moradi

The Right of the Child to Leave the Country by the Mother is a Challenge in Iran's Judicial Procedure (with Emphasis on the Decree Issued by the 11th Branch of the Court of Appeal of Mazandaran Province)

Mohammad Saeid Hosseini, Shayesteh Salehi, Nahid Ghasemi, Mohsen Mahdizadeh

Civil Liability of Pilgrimage Tours against Damages Caused to Pilgrims

Alireza Shamshiri, Parisa Rezvan

Crimes Committed Against Cultural Heritage in Iranian and United States Law

Vahid Kiomarsi, Masoud Mostafapoor

Jurisprudential Analysis of the Responsibility of Fire Officers in the Legal System of Iran and England

Majid Kiani Rad

Challenging Paths to the Future of Artificial Intelligence Law

Behrokh Ganji, Mohammad Gharibshah

Effects of Option Sale in Iranian and French Law

Ardeshir Amjadi Golpaygani

Measures to Prevent Financial Corruption in the Iranian Banking System: Pathology and Improvement Strategies in Two Proactive and Reactive Areas

Sayyed Bahman Akbari

Necessities of the Contract in Iran's E-commerce Laws

Mohsen Fallah, Khatereh Derogar Lichahi

An Analysis of Strict and Lenient Incarceration Policy in the Criminal Law of the Armed Forces

Yasser Shakeri

Human Rights, Pragmatism and the Limits of Moral Theory: A Review of Human Rights as Politics and Idolatry

Soheil Golchin

inprotected.com